

2. Teorie v sociální práci

Teoretické zázemí („*konceptuální výbava*“) je jedním ze zdrojů **profesionální identity** sociálních pracovníků i jednou z podmínek jejich práce a vzájemné komunikace (Navrátil, 1998). Užívání teorie však v první řadě usnadňuje praxi, protože specifikuje, **co se má dělat a proč**³. Z tohoto hlediska je nemyslitelné oddělit znalost teorie od výkonu praxe. Profesionální výkon sociálního pracovníka lze také chápat jako využití vědomostí a aplikaci teorie při dosahování požadovaných změn (na straně klienta, v jeho sociálním prostředí).

Pomáhající pracovník takové návody potřebuje. Je velmi rozdílné, jestli se jeho intervence uskutečňují na základě domněnek, pocitů, nebo jedná-li poučeně na základě kompaktního teoretického rámce. Snaha pomáhat lidem, bez přesného porozumění jejich potížím, bez znalosti metodických postupů a jejich indikace je nebezpečná. Může ohrožovat klienty, v případech větších dlouhotrvajících projektů i celou společnost.

Sociální práce čerpá část své teoretické výbavy z jiných vědních oblastí (z psychologie, sociologie, pedagogiky a právních věd atp.). Jen v menší míře jsou teorie sociální práce generovány přímo v jejím rámci (např. úkolově orientovaný přístup). V těch případech, kdy sociální práce vychází z teorií jiných podpůrných oborů, adaptuje je pak ve své literatuře a v odborné diskusi. Debata v sociální práci se ovšem může rozvinout i jiným způsobem než debata v oboru původním. Přesto si přejatá teorie obvykle zachovává svoji původní koncepci a i v diskusích v rámci sociální práce se sdílí stejná původní literatura.

V sociální práci se tedy běžně setkáváme s využitím teorií vzešlých z jiného oboru. Originalita teoretické výbavy sociálních pracovníků nespočívá vždy v její původnosti, nýbrž ve zvláštním způsobu jejího užití. Tato specifická využití teorií v oboru sociální práce tkví především v jejich přímé adaptaci pro řešení problémů klientů. V sociální práci dochází jak na teoretické, tak i na praktické úrovni k dotváření teorií, aby umožňovaly vnímat člověka jako celistvou bytost zakotvenou v prostředí. Sociální práce se tedy vyznačuje zvláštní schopností integrovat a využívat různorodé poznatky ve snaze uzpůsobit je tak, aby na jejich základě bylo možno pomáhat lidem při podpoře (obnově) jejich sociálního fungování.

³ Sheafor, Horejsi a Horejsi (2000: 49) zdůvodňují potřebu teorií takto:

- Poskytují strukturu pro analýzu složitých a často velmi emotivních lidských problémů a situací;
- utřídí informace, předpoklady a domněnky do smysluplného celku;
- poskytují odůvodnění pro jednání a rozhodování;
- poskytují systematický, uspořádaný a předvídatelný přístup k práci s lidmi;
- usnadňují komunikaci mezi profesionály.

2.1. Charakter teorií v sociální práci

Sociální pracovníci pracují s řadou teorií, modelů a perspektiv (souhrnně je označují jako konceptuální systém). Ačkoliv mají tyto termíny jiné významy, často jsou směřovány a označovány jako teorie. V následující pasáži se budu zabývat vyjasněním rozdílných významů uvedených pojmů a charakterizují jejich pozici v teoretických konceptech sociální práce. Nejprve vyjdu s klasifikací, které podali různí autoři, a nakonec vytvořím souhrnný přehled konceptuálních zdrojů sociální práce.

Janis Fook (1993) se pokusila klasifikovat teorie sociální práce a dospěla k následující typologii uvedené v tabulce 1.

Tabulka 1: Typy teorií

Obecná teorie (perspektiva)	Bývá zaměřena na politické, ekonomické a sociální struktury společnosti.
Praktické teorie	Rozvíjejí metody intervence, zabývají se způsobem práce sociálních pracovníků a navrhují jejich zlepšení.
Praktické modely	Jsou návody na uplatnění specifických zkušeností a znalostí v praxi.

Zdroj: Fook, 1993

„*Obecná teorie*“ podává komplexní obraz společnosti. Její součástí jsou také hodnotové premisy. Může být také chápána jako ideologie. Příklady teorií tohoto typu jsou marxismus, existenciální a humanistické perspektivy (viz dále). „*Praktická teorie*“ je méně obecná než teorie předchozí. Je zaměřena na vysvětlení a aplikaci metod práce s klientem. Často také určuje podmínky, za nichž je možné dané metody použít. Může obsahovat dílčí vysvětlení povahy problémů klienta. Příkladem takovéto teorie je transakční analýza (viz dále). „*Praktické modely*“ popisují konkrétní způsoby práce s klientem. Jedná se o úzce vymezené techniky, které nejsou zasazeny do širšího poznatkového nebo hodnotového kontextu. Kriterium, které autorce této typologie sloužilo za nástroj pro rozlišení jednotlivých typů teorií, spočívá v šíři vysvětlované reality. Zatímco specifické metody zahrnují pouze velmi úzkou část praxe sociálního pracovníka a nabízejí „jen“ přímé návody pro jednání ve vymezených situacích, teorie obecné poskytují interpretaci a návody nejen pro přímé jednání v praxi sociálního pracovníka, ale také interpretace povahy světa, v němž žije.

Jiný autor – Sibeon (1990) rozlišuje mezi „*formálními*“ a „*neformálními*“ teoriemi. Formální teorie je psaná, respektovaná mezi členy profesní a akademické komunity. Neformální teorie je souborem znalostí, hodnot a zkušeností uplatňovaných v praxi. Tím však svoji klasifikaci neuzavírá. Dále teorie rozlišil způsobem uvedeným v tabulce 2. Sibeon vedle kritéria formalizace teorie zavádí také kritérium **předmětu** teorie. Na základě posledně jmenovaného kritéria pak vytváří trojčlenku: „*teorie o sociální práci*“, „*teorie sociální práce*“ a „*teorie klientova světa*“. Teorie o sociální práci jsou převážně

teorie sociologické, které charakterizují povahu a cíle sociální práce jako společenské instituce. Teorie sociální práce jsou pak teoriemi, které vybavují sociálního pracovníka nejen interpretacemi, ale také návody na řešení problémů klientů, a teorie klientova světa jsou pak často teorie psychologické, sociologické a poskytují sociálnímu pracovníkovi vysvětlení sociálních a psychologických jevů.

Tabulka 2: Typy teorií

Typy teorií	Formální teorie	Neformální teorie
Teorie o sociální práci	<i>Formálně psané teorie definující povahu a cíle sociálního zabezpečení (liberální, konzervativní, marxistická atp.).</i>	<i>Morální, politické, kulturní hodnoty, které ovlivňují jednání sociálních pracovníků a na jejichž základě pak sociální pracovníci vnímají svoji úlohu.</i>
Teorie sociální práce	<i>Formálně psané teorie intervence (rodinná terapie, logoterapie atp.).</i>	<i>Induktivně odvozená nepsaná teorie intervence utvářená na základě praktických zkušeností.</i>
Teorie klientova světa	<i>Formálně psané teorie o předmětech sociálních věd (teorie osobnosti, rasy, pohlaví, vztahů atp.).</i>	<i>Sociální pracovníci uplatňují ve své praxi zkušenosti i obecné kulturní předpoklady (normální chování, dobrá rodina atp.).</i>

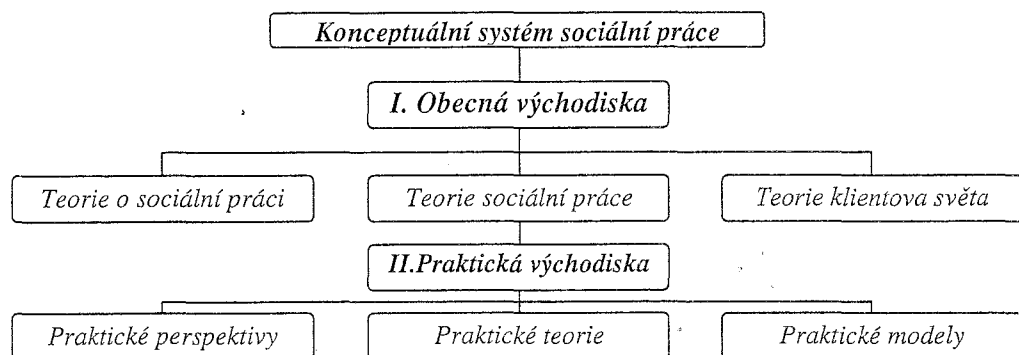
Zdroj: Sibeon (1990)

V následujícím přehledu (obrázek 1) vyjdu zejména ze Sibeonova třídění (rozlišení teorií o sociální práci, teorií sociální práce a teorií klientova světa) a z části také navážu na rozlišení Janis Fook (odlišení obecných teoretických východisek od praktických implikací).

„Konceptuální systém“ sociální práce má dvě dimenze. První označme jako „obecná východiska“ a druhou pak jako „praktická východiska“. Součástí obecných východisek jsou tři již zmíněné typy konceptuálního aparátu: teorie o sociální práci, teorie sociální práce a teorie klientova světa. Na obecná východiska pak navazují praktická východiska. V rámci praktických východisek můžeme rozlišit: praktické perspektivy, praktické teorie a praktické modely.

Vzhledem k tomu, že v obecných východiscích zůstává typologie, která je popsána u Sibeona, nebudu ji zde dále rozebírat a zaměřím se přímo na vysvětlení praktických východisek. „Praktické perspektivy“ poskytují specifický způsob pohledu na praxi. Dávají určitou představu o faktorech sociálního fungování a určují, co je nezbytné promyšlet při řešení konkrétních problémů klientů. Pro výkon sociální práce je to podstatné, neboť akceptace určité perspektivy vede sociálního pracovníka k určitému vidění klientovy situace, ke zdůrazněnému vnímání některých jejích rysů. Ekologická perspektiva například zdůrazňuje vztah jedince a jeho prostředí, antiopresivní perspektiva zdůrazňuje fakt, že klient je členem určité skupiny, humanistická perspektiva klade důraz na hodnotu a důstojnost každého jednotlivce, existenciální perspektiva věnuje pozornost prožitkům vykořenění, odcizení a absurdity.

obrázek 1: Typy konceptuálního systému v sociální práci

„Praktická teorie“ nabízí jak vysvětlení určitých druhů chování nebo situací, tak i návod na jejich změnu. Většina praktických teorií vychází z jedné nebo i více teorií klientova světa. Příkladem může být psychosociální terapie, která byla původně založena na východiscích psychodynamické teorie. Dalším příkladem je behaviorální terapie, která čerpá z teorie učení.

Na rozdíl od praktických teorií nemají „praktické modely“ přímou vazbu k žádnému komplexnějšímu teoretickému konceptu. Jedná se o soubor principů, které mohou být využity při vedení intervence. Příkladem tohoto typu konceptuálního systému je krizová intervence nebo úkolově orientovaný přístup. Modely velmi často vznikají na základě praktické zkušenosti či experimentu (nejsou vyvozeny z teorie).

Aplikaci teorie do praxe sociální práce přisuzují velký význam. Ačkoliv je v sociální práci úspěch řady aktivit bezesporu založen na osobnostních kvalitách sociálního pracovníka, je velkou měrou podložen také jeho poznáním. V následující části textu se budu zabývat některými výzkumy, které se právě na využití teorie v praxi sociálních pracovníků soustředily.

2.2. Výzkumy aplikace teorie sociální práce v praxi

Aplikace teorie v praxi bývá náročná, a přesto by neměla být apriorně chápána jako střet dvou protichůdných světů. Vztah teorie s praxí je vztahem komplexním a měl by být oboustranně obohacující. Robert Carew (1979) identifikoval některé otázky vypovídající o problematičnosti vztahu teorie s praxí:

- **Má být teorie sociální práce vědecká, nebo praktická?**

Je nutné, aby teorie sociální práce důsledně naplňovala představy o vědecké teorii, nebo jde spíše o to, aby byla využitelná v praxi? Není jednoznačné, zda je pro praxi sociálního pracovníka vždy nezbytné, aby „jeho“ teorie byla vystavěna podle nejprísnejších vědeckých hledisek výstavby teorie. V opačném případě, když sociální

pracovník využívá poznatky, které nejsou organizovány do žádné jednoty, pozbývá jeho aktivita obvykle efektivitu.

- **Není teorií příliš mnoho?**

Teorií je opravdu mnoho a navíc jsou v konkrétních aspektech, nebo dokonce zásadně protichůdné. Je obtížné je integrovat v jediné praxi. Integrace poznatků je převážně otázkou dlouhodobé praxe, která umožní sociálnímu pracovníkovi nalézt vhodný způsob využití teoretických poznatků.

- **Lze teorie v praxi využít?**

Jednou z příčin obtížného využití teorie v praxi může být to, že řada teorií užívaných v sociální práci jsou teorie z jiných oborů. Tzn., že byly vytvořeny kvůli jiným účelům a v rámci sociální práce se prostě neosvědčují. Jinou příčinou může být nevhodný způsob vzdělávání sociálních pracovníků, který může být v rozporu s potřebami praxe.

Někteří autoři se pokoušejí provádět empirická šetření, aby objasnili povahu aplikace teorie v praxi sociálních pracovníků. Zajímavý pohled na zacházení s teorií v praxi přinesl výzkum mezi studenty sociální práce, který v roce 1984 uskutečnila Rosaline Barbour. Na základě své empirické analýzy identifikovala tři modely integrace teorie v praxi. První model výzkumnice označila jako model **obecného povědomí**. Někteří studenti měli neurčité, obecné povědomí o teoriích a metodách sociální práce. Přesně je však nedokázali zařadit a nevěděli, z jakého zdroje vycházejí. Jiní studenti uplatňovali tzv. **praktický přístup**. Tito studenti znali fragmenty teorií, které považovali za relevantní. Vytvářeli si určité penzum znalostí a odpovídajících dovedností. V těchto pasážích teorií byli dobře zorientováni. Další část studentů přejímala pouze takovou teorii, která byla blízká jejich osobnostnímu profilu. Tu pak studenti začlenili do svého rejstříku a stala se téměř integrální součástí jejich osobnosti. Takový model využití teorie v praxi autorka výzkumu označila jako **model osobního stylu**.

Jiný výzkum ovšem zaměřený na sociální pracovníky realizoval David Harrison (1991). Na základě výsledků definoval tři kognitivní modely, které ovlivňují způsob, jakým sociální pracovníci chápou problémovou situaci klienta. První model označil Harrison jako **konvenční** (srovnávání a klasifikace). V něm je problémová situace klienta srovnávána sociálním pracovníkem s funkcí instituce a s vlastní zkušeností. Pro způsob práce s klientem jsou důležité precedenty. Tito sociální pracovníci jednájí podle konvenčních postupů. Druhý model je ovlivněn **aplikací strukturální teorie**. Problémová situace klienta je reinterpretována a vnímána spíše v kategoriích, v kontextu sociální sítě nebo komunity. Tito sociální pracovníci akcentují více sociální než psychologické souvislosti. Poslední model je podle Harrisona **heuristický**. Sociální pracovník hledá různé zdroje informací. Snaží se problémovou situaci vnímat v různých souvislostech (neopomíjí např. morální dimenzi).

Kognitivní modely identifikované Harrisonem jsou dobře sluchitelné s pojetím malých paradigmat sociální práce podle Malcolma Payna (1997). První model odpovídá poradenskému pojetí sociální práce, druhý model koresponduje s reformním a třetí model pak s terapeutickým.

2.3. Posouzení a volba teorie

2.3.1. Posouzení a volba jedné teorie

Výše jsem odkazoval na Roberta Carew (1979), který uváděl jako jeden z problematických bodů aplikace teorie do praxe sociálních pracovníků skutečnost, že mají k dispozici nepřehledné množství teoretických konceptů. Pokud chtějí některý z nich použít, musí provést volbu. Řada autorů se zamýšlela nad tím, jak tuto volbu sociálním pracovníkům usnadnit, a někteří navrhli rozmanitá „kriteria“, „konceptuální aparáty“ či „analytické procedury“ pro posuzování částí nebo celků teorií. Tyto nástroje mají pomoci porozumět zvláštnostem té které teorie, mají pomoci při zvažování, při jakých typech problémů (potíží) může být využití daného konceptu užitečné a v kterých případech by bylo neúčelné. Promýšlení rozmanitých hledisek je přínosné také v průběhu studia sociální práce a může velmi usnadnit vstup do poznatkového světa sociální práce.

Sadu „analytických procedur“ zformuloval například Malcolm Payne (1997). Uplatněním jedné nebo i několika z nich může sociální pracovník prozkoumat specifika vybrané teorie. Charakteristiky jednotlivých procedur jsou obsaženy v tabulce 3.

Tabulka 3: Posuzování teorie

Analytická operace	Vysvětlení
Dichotomizace	<i>Řada teorií implikuje kognitivní nebo hodnotová opozita. Může být ilustrativní tato opozita identifikovat a vysvětlit si je.</i>
Analýza moci	<i>Může být velmi užitečné provést analýzu, jakým způsobem teorie pracuje s mocí (např. ve vztahu klienta a sociálního pracovníka).</i>
Racionálně- emotivní přístup	<i>Některé teorie zdůrazňují racionální, jiné naopak emocionální prvky motivace lidského chování. Může být ku prospěchu věci zvažovat i druhou složku motivace, která v teorii není zdůrazněna. (Tento přístup je zvláštní případ dichotomizačního uvažování).</i>
Paradigmatický přístup	<i>Každé ze tří paradigmat definovaných Paynem (1997) reprezentuje určitý způsob práce s klientem. V sociálně právním modelu sociální pracovník pomáhá klientovi přizpůsobit se společenským poměrům, v reformním paradigmatu se pokouší měnit situaci a v terapeutickém podporuje klienta v jeho osobním rozvoji. Je výhodné naučit se klást si otázku, proč jsem zvolil tento přístup a zda by nebylo prospěšné volit jiné paradigmatické východisko.</i>

Zdroj: Payne (1997)

Tabulka 4: Analýza teorií sociální práce (standardní sada kriterií)

Whittaker and Tracy (1989)	Turner (1983)	Meyer (1983)	Kettner (1975)	Roberts and Nee (1970)
účel	obecné atributy	ideologie, hodnoty	filosofie, hodnoty	obecná charakteristika přístupu
poznatková báze	vnímání jednotlivce	základní sociální a psychologické teorie	poznatková báze z psychologie a sociologie	základní teze
zaměření (koho se týká)	–	jednotka pozornosti (např. jednotlivec, skupina, komunita)	úroveň intervence	–
–	vnímání fungování	definice problému	–	definice problému
–	–	jsou stanovené postupy relevantní a explicitní?	jak přesně jsou určeny cíle, procedury a výstupy?	–
role pracovníka, role klienta	charakteristika terapeuta	profesionální vztah	role a zodpovědnosti klienta a sociálního pracovníka: *jsou stanoveny? *aktivita × pasivita *význam vztahu	–
–	–	očekávané výsledky, čas (dlouhodobá nebo krátkodobá), využití svépomocných skupin, diferencované zapojení týmu	–	–
empirická validizace	–	výzkum efektivity (je možný?)	validizace výzkumem (je možná?)	–
–	–	–	cílová skupina klientů	cílová skupina
–	–	–	jak přistupuje pracovník a klient k rozhodování	–
–	–	–	deskripce procesů: * počáteční fáze * diagnostika	iniciální fáze diagnostika
strategie a techniky pomoci	terapeutické strategie	–	strategie a techniky	terapeutické principy a metody
indikace, kontra-indikace	–	–	jak je posuzována efektivita	–
implementace (výcvik, organizace podpůrných aktivit) prostředí	–	–	–	–

Upraveno podle: Payne (1997)

Autoři, kteří se pokoušejí analyzovat teorie sociální práce, je často také seskupují tak, aby poukázali na jejich spjitosti, případně aby zdůraznili rozdíly mezi nimi. Jeden z možných způsobů, jak toho dosáhnout, je utřídění obsahu teorií podle standardního „souboru kategorií“. Příklady souborů analytických kritérií jsou v tabulce 4. Zde jsou vedle sebe kritéria různých autorů, která jsou uspořádána tak, aby na stejném řádku byla uvedena identická nebo obdobná kritéria.

Jiný způsob analýzy spočívá ve snaze teorie uspořádat podle „konceptuálního schématu“. To umožňuje teorie srovnat v několika spjitých nebo nespojitých dimenzích. Například David Howe (1987) za základ svého konceptuálního rámce použil (1) pohled na povahu sociální reality (objektivisté a subjektivisté) a (2) pohled na povahu společenského řádu (konfliktualisté a konsensualisté) (viz tabulka 5). Do těchto dimenzí pak zařazuje jednotlivé posuzované teorie.

Tabulka 5: Analýza teorií sociální práce

	<i>Konfliktualisté</i>		
<i>Subjektivisté</i>	<i>Radikální sociální práce</i>	<i>Marxistická sociální práce</i>	<i>Objektivisté</i>
	<i>Rogeriánská psychoterapie</i>	<i>Tradiční individuální práce s klientem</i>	
	<i>Konsensualisté</i>		

Upraveno podle Howe (1987)

Pro ilustraci uvádím příklad práce s uvedeným konceptuálním rámcem. V první dimenzi (pohled na povahu sociální reality) schéma vymezuje **objektivisty** a **subjektivisty**. Objektivisté věří v reálnou existenci pojmů, subjektivisté předpokládají, že vše je odvozeno od interpretace. V druhé dimenzi Howe (1987) (pohled na povahu společenského řádu) rozlišuje **konfliktualisty** a **konsensualisty**. Zatímco konfliktualisté vycházejí z předpokladu, že klíčovým rysem společenského uspořádání je konflikt, konsensualisté vidí jako základ existence společenského řádu konsensus. V průmětu do těchto dimenzí se pak například Rogersova terapie zaměřená na klienta jeví jako konsensualistická (důraz na dohodu) a subjektivistická (práce s prožíváním klienta), radikální sociální práce jako konfliktualistická (elity ovládají společenské zdroje) a subjektivistická (moc je záležitostí interpretace).

2.3.2. Posouzení a volba více teorií

Doposud jsem psal o problematičnosti velkého množství teorií, které jsou sociálním pracovníkům k dispozici. Druhou stranou tohoto faktu je ovšem to, že je jen málo takových teorií, které dokáží vysvětlit širší oblasti klientova života a nabízejí bohaté spektrum intervenčních postupů. Za příklad takové teorie je možno považovat psychodynamickou teorii. Přijmout a uplatňovat jedinou teorii je ovšem možné pouze tam, kde to dovoluje povaha klientů a jejich problémů. Většinou se však v praxi sociálních pracovníků setkáváme s potřebou využívat větší množství teoretických znalostí. Slučování různých teoretických východisek do jednoho celku se označuje jako „*eklekticismus*“. Tato snaha využívat více teoretických modelů současně může mít několik forem. Laura Epsteinová (1992) vytvořila typologii eklektických modelů:

- **Model systematické integrace** předpokládá, že se vytvoří integrovaný model s jasnými kritérii pro výběr teorií a poznatků, které mohou být do modelu zahrnuty.
- **Pragmatický model** je takový, který si jednotlivci nebo skupiny vytvářejí jako soubor teorií založený na jejich praktických potřebách a zkušenostech.
- **Model systematické selekce** znamená, že sociální pracovník volí jeden model jako hlavní a ten pak obohacuje dalšími myšlenkami, aniž by narušil konsistenci hlavního modelu.
- **Model nahodilých aplikací** spočívá v tom, že sociální pracovník nahodile sbírá poznatky, které v příhodné chvíli aplikuje.

Ačkoliv někteří autoři eklekticismus odmítají a spíše se staví za důsledné uplatňování jednoho modelu (viz například Frankl, 1996), jiní jej považují za výhodu. Faktem ovšem je, že se eklekticismus stává běžným způsobem uplatňování teorie v praxi mnoha sociálních pracovníků. Jako důvody **pro** eklekticismus lze uvést následující argumenty:

- Klient by měl mít možnost těžit ze všech dostupných poznatků.
- Empirické zkušenosti získané v praxi jsou validní a měly by teorii modifikovat.
- Teorie pokrývají různé úrovně a oblasti, a proto se mohou vhodně doplňovat.
- Řada aspektů různých teorií je shodná nebo obdobná (např. navazování prvního kontaktu s klientem, zakončení práce s klientem).
- Lidské bytí je mnohostranné, a lze proto předpokládat, že je není možno vyložit jedinou teorií.

Vedle argumentů zdůvodňujících výhodu eklekticismu, je však třeba uvést také jeho **rizika**. Výsledný efekt eklektické sociální práce odpovídá míře zkušenosti sociálního pracovníka a jeho schopnosti svoji práci s teoriemi promýšlet a organizovat. Ačkoliv nacházíme řadu argumentů pro eklektický přístup, nesmíme zapomenout, že neplánované, situační přecházení od jednoho způsobu práce ke druhému může být nebezpečné a pro klienta dokonce škodlivé.

Závěr

Využívání teorie v praxi profesionálních sociálních pracovníků je nezbytností. Tento požadavek není svévolným voláním po akademizaci praktické profese. Jde o vědomí

odpovědnosti za každého klienta, který přichází do kontaktu s některou ze sociálních služeb. Zkušenost ukazuje, že nekvalifikovaná „pomoc“ může mít tragické následky. Nemám na mysli jen krajní případ sebevraždy klienta, kterému sociální pracovník neuměl podat pomocnou ruku, myslím také na méně drastické případy, které končí „jen“ tím, že např. dítě odložené v domově čeká na své adoptivní rodiče o několik let déle, myslím na důchodce v domovech, kteří ztrácejí své biologické, duševní i sociální kapacity, protože sociální pracovník musí řešit „důležitější záležitosti“, myslím na děti, které jsou evidentně týrány a sociální pracovník nemá odvahu podat návrh na předběžné opatření atd. Těchto příkladů je v praxi sociálních pracovníků mnoho. I když lze s pochopením jmenovat řadu příčin tohoto stavu (mj. přetíženost, omezené pravomoci, neodpovídající kvalifikaci), sama praxe klade před sociální pracovníky požadavek, aby ve všech situacích jednali kompetentně, a tudíž zodpovědně. Mají-li takto jednat, měli by mít jasno ve svých východiscích.

Klíčové otázky

1. *Vysvětlete charakter a úlohu teorií v sociální práci.*
2. *Vysvětlete termín konceptuální systém sociální práce.*
3. *Vysvětlete různé typy a druhy teorií v sociální práci.*
4. *Co víte o výzkumech aplikace teorie do praxe v sociální práci?*
5. *Jaké možnosti má sociální pracovník při výběru teorie?*
6. *Jaké jsou výhody a nebezpečí eklekticismu?*
7. *Jak lze přistupovat k analýze teorií?*

Literatura

- BARBOUR, R. S. Social Work Education. *British Journal of Social Work*. 1984, vol. 14, no. 6, p. 557–78.
- CAREW, R. The place of knowledge in social work activity. *British Journal of Social Work*. 1979, vol. 9, no. 3, p. 349–64.
- EPSTEIN, L. *Brief Treatment and a New Look at the Task-Centered Approach*. New York, 1992.
- FOOK, J. *Radical Casework: a Theory of Practice*. St. Leonards: Allen and Unwin, 1993.
- FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996.
- HARRISON, W. D. *Seeking Common Ground: a Theory of Social Work in Social Care*. Aldershot: Avebury, 1991.
- HOWE, D. *An Introduction to Social Work Theory*. Aldershot: Wildwoodhouse, 1987.
- NAVRÁTIL, P. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis*, 34, 1998, 1, str. 37–50.
- PAYNE, M. *Modern social work theory*. London: The Macmillan Press, 1997.
- SHEAFOR, W. B., HOREJSI, Ch. R., HOREJSI, G. A. *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*. Allyn and Bacon, Boston 2000.
- SIBEON, R. Comments on the structure and forms of social work knowledge. *Social Work and Social Sciences Review*, 1990, vol. 1, no. 1, p. 29–44.